

Студија на случај

Побелените води на Брегалница

ЈАСНА ОРОВЧАНЕЦ АРАНЃЕЛОВИЌ,
проектен менџер и правник во Македонското
здружение за млади правници

БОЈАН ТРПЕВСКИ,
правник во Македонското здружение
за млади правници

Оваа студија на случај ја изработи Македонското здружение за млади правници (МЗМП) во рамките на кампањата за застапување и лобирање „Разбистри сè“, која ја спроведува Институтот за комуникациски студии. Целта на студијата е анализа на случај на загадување на водите на реката Брегалница и ефикасноста на инспекцискиот надзор во конкретниот случај. Со неа се прикажува начинот на постапување на надлежните државни органи во случајот на загадувањето на Брегалница. Анализата на конкретниот случај ќе придонесе да се утврдат недостатоците во надзорот врз заштитата на реките и ќе посочи дали постојат и кои се конкретните системски недостатоци во државниот апарат.

Опис на состојбата

Брегалница е една од главните притоки на Вардар и најголема река во источна Македонија. Подрачјето на сливот на реката претставува главен воден ресурс во овој регион, носејќи во исто време живот и храна. Таа е единствен извор за водоснабдување на Штип.

На 23 јуни 2020 година, во близина на населбата Македонка, било забележано целосно побелување на водата на Брегалница, а граѓаните чувствувале миризба на поликолор. Ваквата состојба се задржала повеќе часа. Истиот ден, Крим техника од Полициската станица - Штип и Здружението на спортски риболовци „Брегалница“ од Штип земале мостри од водата и од каналот за отпадни води на поранешниот текстилен комбинат „Македонка“ кои биле доставени до акредитирана лабораторија во Скопје за да се утврди каква хемикалија го предизвикала загадувањето. Слично загадување на реката се случувало и претходно кога таа била обоена во црна, сина и црвена боја, но инспекцискиот надзор утврдил единствено пропусти кај неколку компании кои се занимаваат со боење на ткаенини.

Изворот на загадувањето бил утврден во текот на вечерните часови. При истовар на хемикалијата ЛИТЕКС С 9070 во фабриката „Техникал Текстајлс“ ДООЕЛ во рамки на Технолошко-индустриската развојна зона Штип (ТИРЗ Штип), заради пукнато црево, хемикалијата истекла во каналот за атмосферска вода кој оди директно во реката.

Од Државниот инспекторат за животна средина (ДИЖС) утврдиле дека хемикалијата не е токсична, фирмата поседува Решение за вршење дејност од Министерството за здравство и Решение за одобрен елаборат за животна средина од Општина Штип. Според наодите, ДИЖС изрекол санкциска мерка. Посочуваат дека „Техникал Текстајл“ од Штип сè уште работела без Б-интегрирана еколошка дозвола, која ја издава општината. За да не дојде до слични хаварии во иднина, на фабриката ѝ било укажано да изгради подземен резервоар и да преземе соодветни заштитни мерки. Во зависност од резултатите од земените мостри, најавено било преземање на дополнителни мерки.

По истрагата од Основното јавно обвинителство Штип (ОЈО Штип), до Основниот суд во Штип е поднесен обвинителен предлог поради сторено кривично дело загадување на животната средина и природата.

ДПТТ „Техникал текстајлс“ д.о.о.е.л. Штип е основана во 2014 година со претежна дејност производство на друг технички и индустриски текстил. Компанијата е регистрирана со седиште во ТИРЗ Штип. Во државата има 8 функционални индустриски зони, од кои пречистителни станици за отпадни индустриски води има само во четири, односно во Струга, Кичево, Прилеп и Струмица.

Барање за слободен пристап до информации од јавен карактер

На 16.2.2021 година, Македонското здружение на млади правници поднесе Барање за слободен пристап до информации од јавен карактер до ДИЖС со кое побара да се достават записници и решенија за извршен инспекциски надзор во случајот на загадување на Брегалница и информација за поднесени барања за поведување прекршочна постапка, поднесена кривична пријава или започнување постапка за одземање на дозвола и овластувања поврзани со побелувањето на водата во реката.

Одговор на ДИЖС

ДИЖС го извести барателот дека целосен одговор на барањето, како и доставување на акти од инспекциската постапка ќе биде извршено по завршувањето на кривичната постапка која е во тек. ДИЖС информира дека на 23 и 24 јуни 2020 година е извршен внореден инспекциски надзор, при што со записник бр. ИП-1746 е констатирано истекување на бела хемикалија во Брегалница. Бидејќи фабриката „Техникал текстајлс“ д.о.о.ел. не ги известила Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) и ДИЖС за настанатата хаварија, **правното лице е казнето со платен налог во висина од 3.000 евра во денарска противвредност. Половина од сумата е уплатена во буџетот во согласност со законскиот рок.**

Врз основа на наредба од Основното јавно обвинителство Штип (ОЈО Штип) биле земени мостри за лабораториски истражувања од реката, канализациониот канал од ТК „Македонка“ и од хемикалија од цистерна во кругот на „Техникал текстајлс“. Лабораториските испитувања на земените мостри кои биле извршени од лабораторијата АМБИКОН при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип утврдиле дека не се регулирани зголемени концентрации на растворени јони и метали, но утврдено е значително зголемување на матноста на водата.

Законска рамка

Законот за животната средина е основниот закон кој ја регулира заштитата на животната средина. Според Законот, загадување на животната средина е емисија на загадувачки материји и супстанции, која е резултат на човековата активност, во воздухот, водата или почвата, којашто може да биде штетна за квалитетот на животната средина, животот и здравјето на луѓето или, емисија на загадувачки материји и супстанции од којашто може да произлезе штета за имотот или која ги нарушува или влијае врз биолошката и пределската разновидност и врз другите начини на користење на животната средина. Загадувач е секое правно или физичко лице чиешто дејство, посредно или непосредно, предизвикува загадување на животната средина.

Според начелото на висок степен на заштита, **секој е должен кога презема активности или кога врши дејности да обезбеди висок степен на заштита на животната средина и на животот и здравјето на луѓето.**

Начелото „загадувачот плаќа“ дефинира дека **загадувачот е должен да ги надомести трошоците за отстранување на опасноста од загадување на животната средина, да ги поднесе трошоците за санација и да плати правичен надомест за штетата причинета врз животната средина, како и да ја доведе животната средина, во најголема можна мера, во состојба како пред оштетувањето.**

Законот утврдува дека субјектите кои вршат дејности или активности за кои не се спроведува постапка за оцена на влијанието врз животната средина, се должни да изготват елаборат за заштита на животната средина пред да започнат со спроведувањето на проектот и да го достават до органот надлежен за одобрување на спроведувањето на проектот. **Производството на ткаенини од стаклени влакна претставува деловна активност за која задолжително се изработува елаборат за заштита на животната средина, кој треба да биде одобрен од градоначалникот.** Регистарот на одобрени елаборати за заштита на животната средина се води електронски и во пишана форма, а во себе ги содржи барањата за одобрување на елаборатот, приложената документација и податоци за дополнување на барањето, мислење и коментари добиени по барањето, решение со кое се одобрува или отфрла елаборатот, еден примерок од заверениот елаборат и друга документација. Овој регистар треба да биде постојано ажуриран со сите промени кои ќе настанат по извршениот упис.

Законот ја утврдува оцената на влијанијата врз животната средина како повисок степен на процена на влијанијата кои конкретен проект или инсталација може да ги има врз животната средина. За разлика од елаборатот за заштита на животната средина, постапката за изготвување на оцената на влијанијата врз животната средина е посложена и вклучува задолжително одржување на јавна расправа, како и можност засегнатите правни и физички лица и здруженија на граѓани формирани за заштита и унапредување на животната средина да поднесат жалба против решението со кое се одобрува оцената на влијанието врз животната средина. **Инсталациите за производство на стакло, вклучително и стаклено влакно, како и постројки за претходна обработка (процеси како што се миеење, белење, мерцеризација) или за боеење на влакна или на ткаенини и перење на волна, се определени како проекти за кои се утврдува потребата за спроведување постапка за оцена на влијанијата врз животната средина.**

Законот за животната средина определува дека сите инсталации кои имаат емисии штетни за животната средина и за животот и здравјето на луѓето, се должни да обезбедат Б-интегрирана еколошка дозвола. **Б-интегрирана еколошка дозвола е задолжителна за инсталации за производство на стакло, вклучувајќи и стаклено влакно, со капацитет на топење од 1 т/ден до 20 т/ден како и Инсталации за претходна обработка (операции како што се: миеење, белење, мерцеризирање) или боеење на влакна или на ткаенини со капацитет на обработка од 1 т/ден до 10 т/ден.**

Б-интегрирана еколошка дозвола издава општината, по претходно барање од операторот. Интегрираната дозвола содржи барања кои операторот мора да ги исполни во врска со работењето на инсталацијата, обврски за мониторингот на емисиите, определувањето на методите и зачестеноста на мерењата. Ако општината утврди дека влијанието на инсталацијата врз животната средина е во рамките на пропишаните граници и вредности, таа е должна да донесе решение со кое се издава Б-интегрираната еколошка дозвола. Понатаму, ако со увид во инсталацијата и нејзината работа се утврди дека таа ги исполнува барањата утврдени во Б-интегрираната еколошка дозвола, на операторот ќе му биде издадена дозвола за работа на инсталацијата. Операторот е должен да плаќа годишен надомест за поседувањето на Б-интегрирана еколошка дозвола, како и за редовен надзор на инсталацијата.

Инсталациите кои работеле пред стапувањето во сила на Законот за животната средина, се должни да добијат Дозвола за усогласување со оперативен план, со која конкретната инсталација треба да ги достигне стандардите за заштита на животната средина. Законот предвидувал дека оперативните планови треба да бидат реализирани во рокот кој е определен во самиот план, но најдоцна до 1 април 2014 година. По исклучок, во случај кога ќе се утврди дека не може да се постигнат еколошките стандарди до 1 април 2014 година, Владата на РСМ можела да утврди дополнителен рок, кој не можел да биде подолг од 1 април 2019 година.

Според Законот, **ДИЖС главно има надлежности за инспектирање на работата на инсталациите кои (треба да) имаат А-интегрирана еколошка дозвола и А-дозвола за усогласување со оперативен план.** ДИЖС е надлежен да утврди дали е добиена А или Б интегрирана еколошка дозвола и да изврши увид и контрола дали операциите во инсталацијата се спроведуваат во согласност со условите утврдени во дозволите. **ДИЖС следи дали е изготвен елаборат за заштита на животната средина и дали активностите се вршат во согласност во овој елаборат само кога елаборатите**

се одобрени од Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП). ДИЖС врши и надзор врз работата на овластените инспектори за животна средина во рамките на општините и ја презема работата на овластените инспектори во случај кога тие воопшто не постапиле или не постапиле соодветно.

Овластениот инспектор за животна средина во рамките на општината има надлежност да утврди дали инсталацијата изработила, а општината одобрила елаборат за заштита на животната средина и дали се исполнуваат мерките содржани во елаборатот. Исто така, овластениот инспектор утврдува дали е поднесено барање и/или дали инсталацијата има Б-интегрирана еколошка дозвола и дали операциите се спроведуваат во согласност со условите утврдени во дозволата.

Законот за водите, пак, меѓу другото, го регулира третманот на урбаните отпадни води. Според законските одредби, отстранување на отпадни води значи собирање, одведување, прочистување и испуштање на отпадните води од домашни и индустриски ефлуенти (отпадна вода која не потекнува од природата), како и на собраните поројни води од атмосферски врнежи во урбанизираните области. **Општините се должни да ги соберат, одведат и пречистат отпадните води што произлегуваат или се создаваат на нивното подрачје, вклучувајќи го и отстранувањето на тињата.** Владата на РСМ и градоначалникот на општината се должни да обезбедат систем за собирање и прочистување на отпадни води, во зависност од густината на население, односно еквивалент-жител. Во преодните и завршните одредби од законот се предвидува дека **системи за прочистување на отпадните води треба да се воспостават најдоцна во рок од 15 години од влегувањето во сила на законот, односно најдоцна до 2023 година.** Во ситуација кога постоењето на систем за собирање и одведување на отпадни води не е оправдано заради големи трошоци или затоа што системот нема да придонесе кон подобрување на животната средина, се користат индивидуални системи или други соодветни системи со кои се постигнува истото ниво на заштита на животната средина.

Владата на предлог на МЖСПП и Министерството за транспорт и врски (МТВ) донесува Програма за одведување, собирање и прочистување на урбани отпадни води, а која се изработува врз основа на предлог програмите на советите на општините. МЖСПП во согласност со МТВ и градоначалниците се должни да обезбедат индустриските отпадни води коишто влегуваат во системите за собирање и прочистување на урбани отпадни води да бидат подложни на предтретман поради остварување на целите наведени во законот.

МЖСПП оценува дали општините ги собрале, одвеле и прочистиле отпадните води што произлегуваат или се создаваат на нивното подрачје, дали донеле Програма за одведување, собирање и пречистување на урбаните отпадни води и дали обезбедиле индустриските отпадни води коишто влегуваат во системите за собирање и прочистување на урбани отпадни води се подложни на предтретман. **Доколку општината не ги исполнува своите обврски, МЖСПП е должно да му достави укажување на градоначалникот и да му определи рок за отстранување на недостатоците. Доколку градоначалникот и по укажувањата не го обезбеди извршувањето на работите, по сила на закон им се одзема надлежноста, а вршењето на работите го презема МЖСПП, но најмногу до една година од денот на преземањето, при што за тоа го известува Министерството за локална самоуправа и Министерството за финансии.**

Во рамките на своите надлежности, **ДИЖС може да изврши контрола и да утврди дали се испуштаат индустриски и земјоделски течен отпад и урбани отпадни води во канализација или во систем за одводнување, во површински или подземни тела или во крајбрежни земјишта и водни живеалишта.** Дополнително ДИЖС може да изврши контрола дали се спроведува предтретман на индустриски отпадни води, како и дали повторното користење на урбаните отпадни води и користењето на тињата се врши во согласност со законот.

Овластен инспектор за животна средина во рамките на општините врши надзор над собирањето, спроведувањето, прочистувањето и испуштањето на отпадни води и собрани поројни води од атмосферски

врнежи во урбанизираните области и истовремено врши надзор **врз собирањето, спроведувањето, прочистувањето и испуштањето на отпадните води од индустриски ефлуенти кои поседуваат Б-интегрирана еколошка дозвола** или според Законот за животната средина се во надлежност на општините.

Законот за снабдување со вода за пиење и одведување на урбани отпадни води претставува специјален закон чија цел, меѓу другото, е и соодветно прочистување на индустриските отпадни води пред нивно испуштање. Според Законот, урбани отпадни води се отпадни води од домаќинства, индустриски отпадни води и атмосферски води, односно мешавина од отпадни води од домаќинства, индустриски отпадни води и/или атмосферски води. Канализационен систем е збир од колектори, магистрални канали, улична канализациона мрежа, атмосферска канализациона мрежа, црпни станици, сифони и постројки за пречистување на урбаните отпадни води. **Општините своите обврски за одведување на урбани отпадни води ги извршуваат преку јавни претпријатија кои ги основале.** Притоа општините, односно јавните претпријатија вршат одведување на урбани отпадни води во реципиентот, со нивно собирање од корисниците на услугата преку канализациона мрежа, пречистување и испуштање во реципиентот. Изградбата на канализационен систем општините го вршат во согласност со закон и Програмата за уредување на градежно земјиште која ја имаат донесено.

Законот забранува субјектите кои вршат индустриска или трговска дејност да испуштаат индустриски отпадни води во канализациониот систем, пред да извршат потребно пречистување. Во таа насока, заради заштита и спречување на оштетувања на канализациониот систем, забрането е испуштање отпадни води од домаќинства и индустриски отпадни води во системот на атмосферската канализација, и обратно, испуштање на атмосферски води во канализациониот систем за отпадни води од домаќинства и индустриски отпадни води (надзор врши овластен комунален инспектор), како и испуштање на индустриски отпадни води во канализационен систем без претходно извршено потребно пречистување (надзор врши ДИЖС).

Заклучоци и препораки

- Државниот инспекторат за животна средина, повикувајќи се на членот 6 став 1 од Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, извести дека не може да ги достави записниците и сите останати документи кои се дел од постапката против конкретниот субјект бидејќи тие се предмет на тековна кривична постапка. Нејасно е дали ДИЖС го спровел тестот на штетност во конкретниот случај, а на кој упатува ставот 3 на членот 6 од **Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер и остава можност во случаите кога последиците од објавувањето на информациите се помали од јавниот интерес, да се објават и достават бараните информации.** Дополнително, истражната постапка, која според Законот за кривичната постапка е тајна, е завршена и до Основниот суд Штип е поднесен обвинителен предлог, па поради тоа ДИЖС би требало да ги достави бараните информации.
- Во недостаток на конкретни и детални информации за утврдените прекршувања, **не би можело да се анализира меритумот на случајот, односно да се оцени дали инспекторатот ги утврдил сите прекршувања на правилата од областа на животната средина и дали сите аспекти се соодветно санкционирани.**
- Од јавно достапните податоци, не може прецизно да се утврди која е дејноста на компанијата, па поради тоа не може прецизно да се заклучи дали компанијата имала обврска за добивање Б-интегрирана еколошка дозвола. Инспектор од ДИЖС посочил дека компанијата работела без Б-интегрирана еколошка дозвола, па поради тоа надлежноста за понатамошно постапување е на општината. Со оглед на тоа што ДИЖС врши надзор врз работата на овластените инспектори за животна средина, Инспекторатот треба да го преземе надзорот од овој аспект и да утврди дали во случајот компанијата имала обврска да добие Б-интегрирана еколошка дозвола и ако постоела таква обврска, а не била испочитувана, треба да постапи во согласност со овластувањата од Законот за животната средина.
- Во недостаток на целокупната документација по однос на извршениот инспекциски надзор, имајќи ги предвид јавните настапи во кои било истакнато дека на компанијата ѝ било укажано да изгради подземен резервоар и да преземе други заштитни мерки кои би спречиле идна ваква или слична последица, **не може прецизно да се утврди дали компанијата со решение на инспектор на ДИЖС била задолжена тоа да го стори и дали во таа насока ДИЖС или овластен инспектор за животна средина извршил контролен надзор** за да утврди дали евентуалните задолженија се исполнети.
- Законодавството од областа на животната средина пропишува водење на електронски Регистар на одобрени елаборати за заштита на животната средина, но на веб-страниците на МЖСПП и на Општина Штип тој не е објавен. Поради тоа, и **решението за одобрување на елаборатот, елаборатот кој го изработил компанијата и сите останати документи не се јавно достапни.**
- Позитивно во случајот е тоа што Основното јавно обвинителство Штип повело истражна постапка и поднело обвинителен предлог за сторено кривично дело „загадување на животната средина и природата“ според членот 218 од Кривичниот законик. Според ова може да се заклучи дека **обвинителството, по спроведените испитувања, утврдило дека постои загадување на водите на реката во поголем обем и се предизвикало опасност по животот и здравјето на луѓето, како и уништување на животинскиот и растителен свет во поголеми размери.**
- Иако во случајот не се работи директно за испуштање на индустриски отпадни води во водотеците, односно се работи за пукање на цевка при што хемикалијата навлегла во каналот за атмосферска вода, се истакнува проблемот со управувањето со отпадните води. ТИРЗ Штип нема пречистителна станица за индустриски отпадни води, а со истиот проблем се соочуваат и дополнителни три зони од вкупно активните 8 во државата. **Општините имаат обврска за прочистување на отпадните води, па би можело да се заклучи дека општините се должни да воспостават систем за прочистување на отпадните води и во ТИРЗ.** Иако Законот за водите им дозволува на општините да го воспостават овој систем најдоцна до 2023 година, сепак потребно е МЖСПП, како надлежен орган, да ја следи динамиката на спроведување на оваа обврска од општините и дали таа ефикасно може да се исполни во законскиот рок. **Доколку МЖСПП утврди неспроведување на обврските на општините во оваа насока, потребно е да ги одземе нивните надлежности и за нивна сметка да воспостави и изгради ефикасен систем за пречистување на урбаните отпадни води.**
- Програмата за уредување на градежното земјиште на подрачјето на Општина Штип за 2021 година, која е објавена на општинската веб-страница, предвидува реконструкција и доградба на канализациона линија во населбата Горна Железничка – спој со главен колектор до реката Брегалница, од што би можело да се заклучи дека не е предвидена изградба на пречистителна станица за ТИРЗ Штип.

Консултирани извори

- Барање за слободен пристап до информации од јавен карактер бр. I 0306-72/1 од 16.02.2021 година
- Веб-страница на Општина Штип, Одделение за урбанизам, градежништво, станбени работи и заштита на животна средина, достапна на [ОВОЈ ЛИНК](#)
- Закон за водите, Службен весник на Република Македонија бр. 87/2008, 6/2009, 161/2009, 83/2010, 51/2011, 44/2012, 23/2013, 163/2013, 180/2014, 146/2015 и 52/2016
- Закон за животната средина, Службен весник на Република Македонија бр. 53/2005; 81/2005; 24/2007; 159/2008; 83/2009; 48/2010; 124/2010; 51/2011; 123/2012; 93/2013; 187/2013; 42/2014; 44/2015; 129/2015; 192/2015; 39/2016 и 99/2018
- Закон за снабдување со вода за пиење и одведување на урбани отпадни води Службен весник на Република Македонија бр. 68/2004, 28/2006, 103/2008, 17/2011, 54/2011, 163/2013, 10/2015, 147/2015 и 31/2016 и Службен весник на Република Северна Македонија бр. 21/2021
- Известување бр. 12-230/2 од 01.03.2021 година од Државен инспекторат за животна средина
- Кривичен законик, Службен весник на Република Македонија бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015, 226/2015, 97/2017 и 248/2018
- Новинарски прилог на МТВ и ИКС во рамки на емисијата „Разбистри сè“, достапен на [ОВОЈ ЛИНК](#)
- Новинарски текст на МЕТА.мк, достапен на [ОВОЈ ЛИНК](#)
- Новинарски текст на ММС, достапен на [ОВОЈ ЛИНК](#)
- Новинарски текст на Опсервер, достапен на [ОВОЈ ЛИНК](#)
- Новинарски текст на Радио МОФ, достапен на [ОВОЈ ЛИНК](#)
- Новинарски текст на СДК.мк, достапен на [ОВОЈ ЛИНК](#)
- Новинарски текст на Слободен Печат.мк, достапен на [ОВОЈ ЛИНК](#)
- Основен профил на регистриран субјект, Централен регистар на РСМ
- Правилник за формата и содржината на елаборатот за заштита на животната средина согласно со видовите на дејностите или активностите за кои се изработува елаборат, како и согласно со вршителите на дејноста и обемот на дејностите и активностите кои ги вршат правните и физичките лица, постапката за нивно одобрување, како и начинот на водење на Регистарот за одобрени елаборати, Службен весник на Република Македонија бр. 44/2013, 11/2014
- Програма за уредување на градежното земјиште на подрачјето на Општина Штип за 2021 година, достапна на [ОВОЈ ЛИНК](#)
- Регистар на Б-интегрирани еколошки дозволи, достапен на [ОВОЈ ЛИНК](#)
- Уредба за дејностите и активностите за кои задолжително се изработува елаборат, а за чие одобрување е надлежен Градоначалникот на општината, Градоначалникот на Градот Скопје и Градоначалникот на општините во Градот Скопје, Службен весник на Република Македонија бр. 80/2009, 32/2012
- Уредба за определување на активностите на инсталациите за кои се издава интегрирана еколошка дозвола односно дозвола за усогласување со оперативен план и временски распоред за поднесување на барање за дозвола за усогласување со оперативен план, Службен весник на Република Македонија бр. 89/2005
- Уредба за определување на проектите и за критериумите врз основа на кои се утврдува потребата за спроведување на постапката за оцена на влијанијата врз животната средина, Службен весник на Република Македонија бр. 74/2005, 109/2009, 164/2012, 202/2016

Македонско здружение на млади правници

02 3220 870
contact@myla.org.mk
www.myla.org.mk

ИКС Институт за
комуникациски
студии

02 30 90 004
info@iks.edu.mk
www.iks.edu.mk